

Зважаючи на це, зростання рівня організованої злочинності в Україні може бути стабілізовано поєднанням законодавчих, організаційних заходів та наукових розробок. Одним з основних завдань, які повинна вирішувати наука у вказаному напрямі – актуалізація наукового і методичного забезпечення протидії організованій злочинності, підвищення її результативності шляхом впровадження у діяльність правоохоронних органів, насамперед підрозділів Національної поліції України, найновіших наукових досліджень, розробок та передового досвіду.

Список використаної літератури:

1. Обшалов С. В. Концептуальні засади оперативно-розшукового забезпечення кримінального судочинства в Україні : дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 424 с.
2. Огурченко В. Г. Криміналістична характеристика та особливості розслідування злочинів, учинених злочинними організаціями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 214 с.
3. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування (2012-2019 рр.): Статистична інформація Генеральної прокуратури України. [URL:http://www.gov.ua/ua/stat.html](http://www.gov.ua/ua/stat.html)
4. Карпов Н. С., Євдокіменко С. В. Злочинна діяльність : наук. вид. під ред. В.П. Бахіна. Київ, 2001.
5. Іванчишин І. І. Виявлення та розслідування злочинів, учинених злочинними угрупованнями : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. 278 с.

Черноп'ятов С.В.

кандидат юридичних наук

доцент кафедри права

Дніпровського гуманітарного університету

МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ ТА ОЦІНКИ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ

Визначення та оцінка корупційних ризиків передбачені Законом України «Про запобігання корупції» [1] (далі – **Закон**) та Методологією оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади (затв. Рішенням НАЗК від 02.12.2016 № 126) [2] (далі – **Методологія**).

04.06.2022 року планується набрання чинності Методологією управління корупційними ризиками (затв. Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 року № 830/21) [3] (далі – **Методологія-2021**), яка, хоча і містить певні локальні зміни, принципово не змінить модель визначення та оцінки корупційних ризиків.

Говорячи про модель визначення та оцінки корупційних ризиків, можна виділити щонайменше два аспекти такої «моделі», або ж навіть дві

моделі, які відображають різні рівні визначення та оцінки корупційних ризиків.

Йдеться про: 1) інституційно-процедурну модель визначення та оцінки корупційних ризиків, яка відображає процедурний порядок визначення та оцінки корупційних ризиків та їх місце у загальній системі запобігання корупції; 2) методологічну модель визначення та оцінки корупційних ризиків, яка відображає конкретні способи фактичної діяльності щодо визначення та оцінки корупційних ризиків.

Основи інституційно-процедурної моделі встановлено **Законом** та розвинуто у **Методології і Методології-2021**. При цьому рівень консолідації та інституціалізації відповідних норм у **Законі** є достатньо низьким. Юридико-технічна та змістовна характеристика відповідних положень **Закону** не дає змоги говорити про цілісне, всебічне та цілісне регулювання визначення та оцінки корупційних ризиків.

Так, з аналізу **Закону** випливає, що ним передбачено:

1) уповноваження НАЗК на координацію та надання методичної допомоги щодо виявлення корупційних ризиків (п. 7 ч. 1 ст. 11) та затверджувати відповідну методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади (п. 11 ч. 1 ст. 12);

2) віднесення організації оцінки корупційних ризиків до завдань уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції (п. 2 ч. 6 ст. 13-1, п. 2 ч. 5 ст. 17-1);

3) віднесення оцінки корупційних ризиків та заходів щодо їх усунення до складових антикорупційних програм (абз. 3–4 ч. 2 ст. 19).

Суттєві прогалини інституційно-процедурної моделі до певної міри заповнюються положеннями **Методології і Методології-2021**.

Однак слід звернути увагу на питання належності цього джерела права. Самі вже назви **Методології і Методології-2021** суперечить викладенню в цьому акті процедурних норм і правил. Але набагато важливішим є те, що НАЗК як орган державної (виконавчої) влади повинен діяти (в тому числі займатися правотворчістю) «лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України» (ч. 2 ст. 19 Конституції України [4]). В свою чергу, **Закон** уповноважує НАЗК вирішувати питання методології, але не процедури, визначення та оцінки корупційних ризиків.

Відтак існує потреба у належному закріпленні в нормах **Закону** повноважень НАЗК затверджувати процедурний порядок визначення та оцінки корупційних ризиків, тобто визначати її інституційно-процедурну модель.

Інституційний аспект інституційно-процедурної моделі полягає у визначенні місця визначення та оцінки корупційних ризиків у загальній системі запобігання корупції. Чинне законодавство йде шляхом інтеграції визначення та оцінки корупційних ризиків до процедури розробки антикорупційних програм. Таке рішення видається невиправданим, оскільки

антикорупційні програми розраховані на більш-менш тривале застосування, і їм бракує певного динамізму. В свою чергу, система визначення та оцінки корупційних ризиків повинна бути максимально гнучкою, оперативною та чутливою до змін.

Відтак існує потреба у подальшій інституціоналізації визначення та оцінки корупційних ризиків як відносно окремої системи заходів, яка не має виняткової залежності від процедури розробки та затвердження антикорупційних програм. Визначення та оцінки корупційних ризиків з разової акції має перетворитися на постійну системну роботу, яка в оперативному режимі дозволить актуалізувати відомості про корупційні ризики.

Іншою особливістю чинної інституційно-процедурної моделі є те, що визначення та оцінки корупційних ризиків у діяльності конкретного органу фактично зводиться до самооцінювання та перебуває в межах дискретних повноважень відповідного органу. Так, фактично, всі відповідні управлінські рішення приймаються керівником відповідного органу. Крім того, відсутня будь-яка ієрархічна система визначення та оцінки корупційних ризиків у діяльності органів, що відносяться до одного міністерства (відомства) тощо. Внаслідок цього в межах мережі центральних та територіальних органів однієї відомчої належності визначення та оцінки корупційних ризиків проводиться спорадично, несистемно, а результати визначення та оцінки корупційних ризиків можуть бути геть розбіжними. При цьому фактично одна і та сама робота проводиться паралельно кілька разів, що є очевидно нераціональним витрачанням ресурсів.

Відтак існує потреба у централізації роботи з визначення та оцінки корупційних ризиків в межах окремих управлінських вертикалей кожного із міністерств, відомств тощо.

Методологічна модель визначення та оцінки корупційних ризиків зводиться до спроби псевдо-чисельного опису корупційних ризиків. **Методологія** і **Методологія-2021** пропонують оцінювати ймовірність корупційного ризику та наслідки корупційного ризику за 3- та 4-бальною шкалою відповідно. Зрештою загальна оцінка корупційного ризику визначається як добуток цих двох оцінок, тобто за 9- та 12-бальною шкалою відповідно.

Методологія (п. 2 Розд. IV) ототожнює ймовірність корупційних ризиків із частотою випадків вчинення корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією (далі – корупційне правопорушення) та пропонує оцінювати таку ймовірність за такими критеріями:

напевно або майже напевно (3 бали) – корупційне правопорушення може бути скоєно у короткостроковій перспективі – найближчі кілька місяців (до одного року) – та може бути повторено;

рідко (2 бали) – корупційне правопорушення було вчинено тільки один раз протягом останніх трьох років та існує ймовірність, що його буде вчинено протягом трьох років;

ніколи (1 бал) – корупційне правопорушення не було скоєно і вірогідність його вчинення майже неможлива.

Методологія-2021 (п. 7 Розд. 5) пропонує оцінювати ймовірність за такими критеріями:

дуже високий рівень (4 бали) – корупційний ризик реалізувався за останні півроку та/або може бути реалізований у найближчі півроку;

високий рівень (3 бали) – корупційний ризик реалізувався за останній рік та/або може бути реалізований у найближчий рік;

середній рівень (2 бали) – корупційний ризик реалізувався не більше одного разу протягом останніх трьох років та/або може бути реалізований не більше одного разу протягом наступних трьох років;

низький рівень (1 бал) – корупційний ризик не реалізовувався раніше та ймовірність реалізації якого у майбутньому є вкрай низькою.

В обох випадках ймовірність визначається через ретроспективно виявлені корупційні правопорушення та через ймовірність їх вчинення в майбутньому. Тобто ймовірність визначається знову ж таки через ймовірність, що є очевидною логічною помилкою, тобто і суб'єкт, і предикат цього судження тотожні. При цьому методології не зазначають, як встановлювати «ймовірність» у предикаті. Не менш хибною є спроба використовувати дані про ретроспективно виявлені корупційні правопорушення, оскільки при цьому не враховується рівень латентності корупційних правопорушень. Також не враховується емпіричне правило, яке свідчить, що дрібні правопорушення вчиняються частіше, а більш тяжкі – рідше. Тому найсерйозніші корупційні ризики ризикують бути недооціненими, а легші – переоціненими.

Тому існуючу модель оцінки ймовірності пропонується замінити на експертну оцінку; використання ретроспективних відомостей про частоту виявлених порушень віднести до розсуду суб'єкта оцінки.

Оцінку наслідків корупційного ризику **Методологія** пов'язує із трьома показниками: фінансові втрати органу влади; рівень відповідальності; репутаційні втрати органу влади. **Методологія-2021** розширила це перелік до чотирьох критеріїв: очікувані майнові втрати організації або розмір незаконного збагачення; вид юридичної відповідальності; очікувані репутаційні втрати; очікувана шкода, яка може бути завдана охоронюваним законом державним, суспільним інтересам. Однак обидві методології не надають достатньої визначеності цих критеріїв. Так, рівні фінансових втрат у **Методології** є суто оціночними, що виправлено у **Методології-2021**, яка надає кількісні значення рівнів майнових втрат. Достатньо визначено і критерій рівня відповідальності. Однак критерії репутаційних втрат та шкоди охоронюваним законом інтересам у **Методології-2021** лишаються оціночними.

Відтак пропонується для оцінки наслідків лишити два критерії – майнові втрати або розмір незаконного збагачення; вид юридичної відповідальності. Критерій очікуваної шкоди охоронюваним законом інтересам можна було б замінити на критерій сфери суспільних відносин, в яких очікується корупційний ризик (напр., оборона, охорона здоров'я і так далі), визначивши більш і менш критичні сфери.

Список використаної літератури:

1. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
2. Про затвердження Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади : Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 № 126. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1718-16>
3. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками : Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 № 830/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22>
4. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Шрамко С.С.

кандидат юридичних наук, старший дослідник
старший науковий співробітник відділу
кримінологічних досліджень
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса Національної академії
правових наук України

ЛЮДСЬКИЙ ЧИННИК ЯК ОБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ ДОРОЖНЬО-ТРАНСПОРТНОГО ТРАВМАТИЗМУ

Стан безпеки на автошляхах України становить загрозу національного масштабу, адже щороку внаслідок ДТП в країні гинуть тисячі осіб, кілька десятків тисяч стають інвалідами, втрати держави і суспільства обраховуються мільйонами гривень. Дослідниками встановлено, що першою і головною причиною смертності підлітків і молоді у віці 15-24 років є загибель під час ДТП, до того ж кожна третя дитина серед постраждалих у ДТП зазнає смерті, перебуваючи у статусі пасажирів. Це означає, що найчастіше причиною їх смерті стає вина рідних і близьких [1, с. 2871].

Стає очевидним, що необхідно проводити серйозну роботу, спрямовану на зниження тяжкості наслідків ДТП, у першу чергу шляхом запобігання їх виникненню. Така робота передбачає запобігання правопорушенням у сфері дорожнього руху з боку учасників дорожнього руху, які можуть спричинити